SKOLPORTENS PUBLIKATIONSSERIE FÖR
DOKUMENTERAT UTVECKLINGSARBETE

DET LEVANDE KLASSRUMMET

Praktisk estetiska moment i NO och svenska som ett komplement för att öka förståelsen i ämnena och bidra till högre skolresultat för alla elever

FÖRFATTARE:
Valeria Chiara

SKOLPORTEN

UTVECKLA SKOLAN
4/2025

SAMMANFATTNING

DENNA ARTIKEL BESKRIVER ett projekt som genomfördes i åk 4–6 på Vilans skola i Nacka kommun under 2022/2023. Projektet handlade om att ta reda på om praktisk estetiska inslag i de teoretiska ämnena ökar elevernas förmåga att ta till sig kunskap samt om elever med svenska som andraspråk (SVA) och NPF gynnas av dessa inslag? Under läsåret fick eleverna möta olika praktisk estetiska uttrycksformer i ämnena NO och svenska, minst ett moment per arbetsområde. Resultatet blev engagerade elever som oavsett NPF eller SVA nådde högre måluppfyllelse i ämnena NO och svenska.

Valeria Chiara är lärare i svenska/NO/TK i åk 4–6 och arbetar på Vilans skola i Nacka.
E-post: valeria.chiara@nacka.se

Denna artikel har den 30 januari 2025 accepterats för publicering
i Skolportens artikelserie för dokumenterat utvecklingsarbete.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens serie för dokumenterat utvecklingsarbete, ”Utveckla skolan”: www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING 7

SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR, METOD OCH GENOMFÖRANDE 9
Syfte och frågeställningar 9
Metod och genomförande 9

RESULTAT OCH DISKUSSION 11

REFERENSLISTA 13

INLEDNING

DET ÄR VIKTIGT att elever får visa sina kunskaper på så många olika sätt som möjligt och använda sina sinnen och de uttryckssätt som passar den enskilda individen bäst. En lärare ska anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar. Skolan ska främja en likvärdig utbildning där man ska ta hänsyn till elevens enskilda specifika behov (Skolverket 2022b). Vägen genom skolans utbildning kan inte se lika ut för alla elever. Jag menar att man inte kan använda sig av samma metoder för att nå ut till alla elever. Ändå är det så många lärare so väljer den teoretiska vägen helhjärtat i de teoretiska ämnena.

Redan när jag gick min lärarutbildning för tolv år sedan väcktes mitt intresse för att implementera praktisk estetiska moment så ofta som möjligt i så många ämnen som möjligt. Då min utbildning riktade sig från förskola till årskurs 6 präglades många moment av praktiskt estetiska övningar. Jag började genast fundera över hur jag skulle kunna tillämpa de praktisk estetiska momenten kopplat till kunskapskraven även i de äldre åldrarna. På den vägen har jag under mina tolv år som lärare provat mig fram.

Det är lärarens ansvar att främja de praktisk estetiska lärprocesserna hos eleverna (Skolverket 2022a) ändå får de praktisk estetiska ämnena mindre tid på schemat (Hallonsten 2022). Lärare undviker, som jag ser det, alltför många ”röriga” moment för att hålla ordning i klassrummet och materialbristen är många gånger ett faktum.

I en skola där de teoretiska arbetssätten tar över, skärmar och annan digital utrustning präglar undervisningen kan det svara svårt att planera in drama, bild och form, musik och annat skapande.

Att våga låta klassrummet ”leva”, höras och bli en kreativ arena där kunskapsinhämtningen ser något annorlunda ut än vad många lärare är vana vid, kan i sin tur leda till elever som längtar efter lektioner, tar till sig kunskap på sitt sätt och gör klassrummet till en plats där alla får en chans att ta till sig och befästa det som står i böckerna.

SYFTE, FRÅGE-STÄLLNINGAR, METOD OCH GENOMFÖRANDE

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

SYFTET MED DEN här artikeln är att beskriva ett projekt som genomfördes i åk 4–5 på Vilans skola i Nacka kommun under läsåret 22/23.

Målet med projektet var att all undervisning skulle nå ut till så många elever som möjligt på så många sätt som möjligt med hjälp av praktisk estetiska inslag i de teoretiska ämnena.

Utifrån detta syfte har följande frågeställningar formulerats:

- Förbättras elevernas resultat och förståelse i de teoretiska ämnena med hjälp av praktisk estetiska inslag i undervisningen?
- Gynnar praktisk estetiska moment i undervisningen elever som läser svenska som andraspråk samt elever med NPF?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

HUR SKA MAN då genomföra detta i klassrummen där mycket av undervisningen präglas av teorier, stillasittande och enformiga uttrycksformer? Hallonsten (2022) jämför timplanen mellan Lp094 och Lgr11. Där ser man att de teoretiska ämnenas undervisningstid har ökat på bekostnad av de praktisk estetiska ämnena. Därför gjorde jag ett aktivt val i min undervisning genom att försöka implementera så många olika praktisk estetiska moment som möjligt i mina teoretiska ämnen. Som lärare har jag förmånen att kunna planera och bestämma i stor utsträckning hur undervisningen ska se ut. För mig har detta varit en frihet då jag genom praktisk estetiska inslag förhoppningsvis kan inspirera och hjälpa eleverna förstå och befästa de teoretiska delarna inom ett arbetsområde.

Vid projektets start undervisade jag i både en årskurs fyra och i en årskurs fem. Vi skulle i årskurs fyra precis börja arbeta med ljud och örats anatomi. Jag började i vanlig ordning med att planera vilken sorts kunskap jag ville att mina elever skulle få med sig efter det specifika arbetsområdet. Lektioner planerades med utgångspunkt i att variera kunskapsinhämt-

ningen så mycket som möjligt, i form av text, film, genomgångar och bildstöd. Utöver dessa ”vanliga” inslag i undervisningen funderade jag även på vilket praktisk estetiskt moment jag skulle använda mig av. Jag bestämde mig för att använda mig av lera. Lera var vid den tidpunkten inget som vi hade tillgång till på mellanstadiet så det krävdes att jag fick fråga runt på skolan. Jag lyckades till slut få tag på lera från bildsalen. Eleverna fick sedan i uppgift att forma örats anatomi i genomskärning med hjälp av leran. De fick arbeta i grupper om 2–3 elever som jag delade in med utgångspunkt från deras placering i klassrummet. Eleverna avslutade med en utställning där de grupper som ville fick skriva eller berätta muntligt om hur örat uppfattar ljud. Vid denna tidpunkt hade jag även två nyanlända elever som även de kunde delta då de med hjälp av bildstöd kunde skapa i lera. Visst blev det kladdigt och en ganska stor del av lektionstiden fick gå åt till att städa men det var det värt. Alla elever i klassrummet var delaktiga och aktiva under lektionen trots att inte alla var positiva över att skapa i lera. Vissa elever tog heller inte uppgiften på allvar utan lekte istället med leran. Slutresultatet blev dock över förväntan och alla kunde visa mig örats delar, namnge dem och berätta hur örat uppfattar ljud. Jag avslutade med ett test där samtliga elever blev godkända.

Handkirurgen Göran Lundborg beskriver hur handens rörelser stimulerar en ökad aktivitet i hjärnan, vilket i sin tur påverkar vår förmåga att ta till oss olika sorters kunskap (Lundborg se Hallonsten 2022). Lundborg (ibid.) menar vidare att vi inte bara lär oss med hjärnan utan med alla våra sinnen, det finns en kraft i att använda så många sinnen vi bara kan, resultatet blir ökade intellektuella krafter.

Under vårterminen arbetade årskurs fyra med biologi och människokroppen. Målet med arbetsområdet var att eleverna skulle ha kunskaper om några av människokroppens inre organ och hur de samverkar med varandra. I vanlig ordning började jag med att ta reda på vad eleverna redan kunde om ämnet. Det visade sig att de flesta hade relativt bra kännedom om de inre organen. Detta gav mig möjlighet och förutsättningar för att fördjupa elevernas kunskaper och lägga fokus på praktisk estetiska moment.

Eleverna delades in i arbetsgrupper om 3–4 elever där varje grupp blev tilldelad ett inre organ som de skulle fördjupa sig kring. Slutprodukten av gruppparbetet skulle bli en affisch, redovisning samt att de tillsammans skulle skapa organet i valfritt material. Kravet var att det skulle vara i 3D-format samt hyfsat skalenlig storlek. Vartefter grupperna blev klara med sina organ fick de placera ut dem på deras rätta anatomiska platser, resultatet blev en konkret visuell bild av människokroppens inre organ.

Den här typ av aktivitet krävde både kreativitet och samarbete från elevernas sida och jag kan säga att alla elever i klassen var mer eller mindre delaktiga genom hela arbetsprocessen. Reggio Emilia-pedagogiken lyfter vikten av att barn måste få undersöka saker på många olika sätt, genom att göra det är det lättare för barnet att förstå omvärlden (Reggio Emilia Institutet 2023).

I årskurs fem arbetade vi under en period på fyra veckor med livets utveckling och evolutionen. Planen var att eleverna i slutet av perioden skulle ha bra kunskaper om en tidslinje som startade med det första livet fram till dagens moderna människor. Vi tittade på film, läste böcker, arbetade med instuderingsfrågor och diskuterade. Eleverna fick även göra en egen tidslinje med bilder och lite text som de sedan tejpade ihop till en fysisk utvecklingsbar remsa. Som slutkläm på hela arbetsområdet och som en repetition innan ett avslutande prov planerade jag en utomhuslektion med dramatiseringar. Eleverna delades in i grupper om 5–6 elever. Varje grupp fick sedan i uppgift att genom en dramatisering skapa evolutionen och livets utveckling, till hjälp fick de ta med sig sin egentillverkade tidslinje. Varje grupp fick även med sig var sitt instruktionsblad där det stod vilka förväntningar jag hade på dem. Resultatet blev fantastiska föreställningar där alla grupper fick vara publik åt varandra och på så sätt repetera livets utveckling i form av teater (Ullén & Lundborg se Hallonsten 2022).

Hjärnforskarna Ullèn och Lundborg menar att vi människor ökar hjärnans förmåga att anpassa sig efter miljön man vistas i och olika uppgifter vi ställs inför genom användandet av kreativa övningar, vilket i sin tur leder till förstärkning av vår förmåga att ta till oss olika typer av kunskaper

RESULTAT OCH DISKUSSION

SÅ HUR BLEV det? Förbättrades elevernas resultat när jag använde mig av praktisk estetiska moment i undervisningen? Ökade kunskaperna och resultaten hos eleverna med NPF och svenska som andraspråk? På båda frågorna skulle jag vilja svara ja. Det jag kunde se efter att ha studerat och utvärderat denna metod under ett läsår är att alla elever kunde ta till sig kunskaperna på ett mer lustfyllt och visuellt sätt. De kunde även få en förståelse som ibland inte läromedel kan på egen hand. I slutet av varje arbetsområde kunde eleverna visa mig sina kunskaper på fler sätt än bara ett vanligt prov. Även om jag ofta avslutar ett arbetsområde med ett mindre test kunde jag känna mig lugn då jag visste att eleverna kunnat tillgodose sina kunskaper på ett varierat och kreativt sätt.

Eleverna uttryckte ofta att de längtade efter lektionerna som innefattade praktisk estetiska moment och det i sin tur ledde då till ett större engagemang där eleverna ville lära sig mer. Precis som med alla metoder och arbetssätt finns det fallgropar. Det finns elever som inte alls tycker om att arbeta vare sig praktiskt eller med estetiska uttrycksformer. Dessa elever visade mig tydligt sitt missnöje med uppgifterna och gjorde minsta möjliga vid deltagandet även om de deltog. Men precis som vid alla val av arbetsmetoder kan det inte passa alla, därför är det viktigt att hitta en balans mellan olika arbetssätt, inget sätt utesluter det andra.

En annan aspekt som kan sätta käppar i hjulen för denna metod är materialbrist. Jag kan ha hur många bra idéer som helst, men vad hjälper det om det inte finns t.ex. lera att tillgå, limpistoler med tillhörande limstift eller färgat papper. Detta är enligt mig en av de mest förekommande anledningarna till att lärare ofta väljer bort skapande moment i sin undervisning.

Sist men inte minst finns det en ytterligare aspekt att ta hänsyn till när man ska arbeta med praktisk estetiska moment, det är att det ”tysta” klassrummet får backa för att släppa in lite mer prat och rörelse i klassrummet.

En för mig viktig observation under detta läsår var att mina elever med svenska som andraspråk och NPF kunde delta aktivt på mina lektioner, mer än vad jag tidigare sett i min undervisning utan dessa inslag. Genom att vi använde oss av praktisk estetiska moment i form av olika uttrycksformer gav det alla elever möjlighet att delta. De elever med språkliga utmaningar kunde dra nytta av de visuella inslagen och de elever med NPF-diagnos fick arbeta kreativt i en strukturerad gruppkontext. Slutsatsen för mig är att detta är en inkluderande metod som gav alla elever möjlighet att stärka sin förståelse men även visa sina kunskaper och engagemang inom ämnet oavsett individuella förutsättningar.

Trots att vissa elever ibland uttryckte missnöje och tveksamhet inför vissa olika kreativa moment kunde jag ändå se att praktisk estetiska inslag i de teoretiska ämnena trots allt är engagerande och till mestadels lustfyllda.

Sammanfattningsvis visade projektet med praktiskt estetiska inslag i svenska och NO att undervisningen inte bara blev roligare utan även mer inkluderande och effektiv som metod. För att detta ska fungera långsiktigt behöver skolornas lärarna få stöd med resurser och material samt tid för planering men vi behöver framför allt våga tänka nytt och låta klassrummet leva. Jag vill avsluta med ett utdrag ur Loriz Malaguzzis dikt (Loriz Malaguzzi se Reggio Emilia Institutet 2023) ”Tvärtom, det är hundra som finns!”

”Barnet har hundra språk, hundra händer, hundra tankar, hundra sätt att tänka, att leka och att tala på. Hundra alltid hundra sätt att lyssna att förundra att tycka om hundra lustar att sjunga och förstå, hundra världar att uppfinna hundra världar att drömma fram. Ett barn har hundra språk (och därtill hundra hundra hundra) men berövas nittionio. Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen”(Loriz Malaguzzi se Reggio Emilia Institutet 2023).

REFERENSLISTA

- Hallonsten, A. (2022). Hjärnforskare: Därför är skapandet nödvändigt. *Vi lärare*. https://www.vilarare.se/praktisk-estetiska-amnen/forskning/hjarnforskare--darfor-ar-skapandet--nodvandigt/ (2024-09-13)

- Reggio Emilia Institutet (2023). *De hundra språken*. https://www.reggioemilia.se/pedagogiken/mer-om-reggio-emilias-pedagogiska-filosofi/de-hundra-spraken (2025-01-20)

- Skolverket (2022a). *Estetiska lärprocesser*. Läraportalen. https://larportalen.skolverket.se/api/resource/P03WCPLAR177272 (2024-09-19)

- Skolverket (2022b). *Läroplan Lgr22 för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*. https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet (2024-09-19)

SKOLPORTEN